

19. Тищик Б.Й. Історія держави і права країн Стародавнього світу. Львів, 2001. 384 с.

20. Цивільний кодекс України. Прийнято Верхов. Радою 16.01.2003 №435-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

*Заворітна О.І., магістрант 2-го року підготовки,
спеціальність «Соціальна робота»,
Вінницький інститут Університету «Україна»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА ВИРОБНИЦТВІ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ

FEATURES OF THE GENERAL PUBLIC SOCIAL INSURANCE AGAINST INFRINGEMENT IN PRODUCTION AND PROFESSIONAL DISEASES

Анотація. У статті розглядаються теоретичні підходи до визначення поняття «загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання». Визначаються види матеріального забезпечення та соціальних послуг, що надаються за таким видом страхування. Аналізується зарубіжний досвід державного регулювання системи соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Досліджується сучасний стан нормативно-правового забезпечення соціального страхування та виокремлюються основні складники механізму державного регулювання соціального страхування в Україні на сучасному етапі. Визначаються перспективи розвитку системи загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання в Україні.

Ключові слова: загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, механізм державного регулювання, моделі соціальної політики держави, загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

Abstract. The article deals with theoretical approaches to the definition of the concept of «compulsory state social insurance against accidents at work and occupational diseases». The types of material support and social services provided under this type of insurance are determined. The foreign experience of state regulation of the system of social insurance against industrial accidents and occupational diseases is analyzed. The present state of the legal-legal support of social insurance is explored and the main components of the mechanism of state regulation of social insurance in Ukraine are distinguished at the present stage. The prospects for developing a system of compulsory state social insurance

against industrial accidents and occupational diseases in Ukraine are determined.

Keywords: compulsory state social insurance, social services, state regulation mechanism, model of social policy of the state, compulsory state social insurance against accidents at work and occupational diseases.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині в Україні спостерігається поширеність виробничого травматизму, причинами якого є неналежним чином проведений інструктаж, застарілість та несправність техніки, порушення самим працівником трудової дисципліни та правил безпеки тощо. Це все призводить до негативних наслідків, які проявляються у тимчасовій чи стійкій втраті працездатності чи навіть смерті. У таких випадках працівники потребують соціального захисту та допомоги. Для реалізації таких цілей і було створене загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Так, з приводу цього висловлює свою думку А.М. Лушніков, який зауважує на тому, що «сама ідея соціального страхування з'явилася наслідком усвідомлення небезпеки незабезпечення робітників на випадок втрати працездатності» [5, с. 78].

Таким чином, досліджуючи особливості загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, спочатку необхідно звернутись до історичних витоків його виникнення та становлення. Так, слушною вважаємо думку Г. Дж. Бермана, який стверджує, що недостатньо намагались інтерпретувати або пояснювати правове правило (чи поняття, цінність) суто за допомогою логіки, політики чи справедливості; щоб досягти успіху треба звернутися до тих обставин, які породили його, і до тих подій, які впливали на нього з часом [1, с. 33].

Б. Надточій висловив думку з приводу того, що «...соціальне страхування можна собі уявити як соціальну систему, що ставить за мету створення загальнонаціональної організації взаємодопомоги обов'язкового характеру, яка зможе діяти з найвищою ефективністю лише у тому разі, якщо вона буде всеосяжною як з точки зору охоплення нею населення, так і з точки зору покриття ризиків. Кінцева мета полягає в реалізації плану, який захищав би всі верстви населення від усієї сукупності факторів нестабільності...» [6, с. 32].

С.М. Прилипко визначає соціальне страхування як найважливіший елемент державної соціальної політики у сфері управління ризиками відтворення населення і виконує функції соціального захисту, забезпечення фінансування соціальної допомоги, регулювання доходів та рівня життя різних груп населення, попередження та профілактики наслідків настання соціальних ризиків [8, с. 47]. Вважаємо за необхідне звернути увагу на думку І.М. Кречотень, який під соціальним страхуванням розумів засіб захисту найманих працівників від різноманітних видів соціального ризику (втрати заробітку) [4, с. 80-84]. Особам найманої праці загрожує ризик втрати заробітку через втрату працездатності і безробіття, тому соціальне страхування розглядалося ним як сукупність форм і видів страхування, метою яких є боротьба із

незабезпеченістю широких мас населення. О.П. Коваль, вважає, що соціальне страхування – це особлива форма соціальної взаємодопомоги при якій ризик відомого нещастя враховується заздалегідь і заздалегідь же розподіляється між учасниками організації пов'язана з цими ризиками матеріальний тягар [2, с. 33].

Таким чином, варіативність розуміння такої категорії, як соціальне страхування, різноманітна. Її автори визначають як систему заходів; систему прав, обов'язків і гарантій; у більш широкому розумінні – і як соціальну систему; елемент державної соціальної політики; діяльність держави.

Проаналізувавши вищенаведені думки вчених, можемо виокремити такі притаманні соціальному страхуванню від нещасного випадку на виробництві особливості: 1) воно є одним із видів соціального страхування як форма соціального забезпечення, яка спрямована на соціальний захист, охорону здоров'я і життя громадян у процесі їх трудової діяльності; 2) є гарантією реалізації права особи на соціальний захист від настання страхових випадків (нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання); 3) головна мета полягає у відшкодуванні постраждалій особі (працівникові) втраченого заробітку та завданої трудовим каліцтвом і професійним захворюванням шкоди; 4) притаманний примусовий і добровільний характер (участь у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання має примусовий характер, а для окремих категорій осіб встановлено добровільність страхування).

Так, завданнями такого страхування відповідно до ст. 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» [9] є:

1. Проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози здоров'ю застрахованих, викликаним умовами праці. До таких заходів, які повинні здійснюватись як ФССНВВ, так і роботодавцями, можемо віднести: вжиття необхідних невідкладних дій для раннього діагностування професійних захворювань; удосконалення системи управління з охорони праці на підприємстві, яка є недосконалою та характеризується низьким рівнем ефективності, шляхом впровадження нових форм і методів навчання всіх без виключення працівників на підприємстві, установі, організації у сфері охорони праці; пропаганда безпечних умов праці; здійснення аналізу причин виникнення нещасних випадків та професійних захворювань; проведення перевірок щодо справності відповідного обладнання, машин, механізмів, приладів тощо та додержання вимог до їх технічного стану, які визначаються на нормативному рівні, наприклад, Наказом Міністерства аграрної політики України (нині – Міністерство аграрної політики та продовольства України) від 06.05.2009 №316 «Про затвердження Вимог до технічного стану тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин,

сілськогосподарської техніки, інших механізмів» [10]; проведення відповідних консультацій страхувальникам та застрахованим особам тощо.

2. Відновлення здоров'я та працездатності потерпілих на виробництві від нещасних випадків або професійних захворювань. Відновлення здоров'я полягає у проведенні реабілітації: медичної, соціальної, професійної. Це, наприклад:

- забезпечення надання швидкої кваліфікованої першої допомоги постраждалому у разі настання нещасного випадку;

- проведення якісного лікування, тобто організація цілеспрямованого та ефективного лікування потерпілого у власних спеціалізованих лікувально-профілактичних закладах або на договірній основі в інших лікувально-профілактичних закладах;

- забезпечення потерпілому разом із відповідними службами охорони здоров'я за призначенням лікарів повного обсягу доступної, раціонально організованої медичної допомоги, яка повинна включати: а) обслуговування вузькопрофільними лікарями та лікарями загальної практики; б) догляд медичних сестер удома, в лікарні або в іншому лікувально-профілактичному закладі; в) акушерський та інший догляд удома або в лікарні під час вагітності та пологів; г) утримання в лікарні, реабілітаційному закладі, санаторії або в іншому лікувально-профілактичному закладі;

- надання в достатній кількості безпечних лікарських засобів, які мають відповідати стандартам якості, також забезпечення протезами, слуховими апаратами, спеціальними засобами пересування тощо;

- здійснення навчання та перекваліфікації постраждалих від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;

- забезпечення створення належним чином обладнаних робочих місць для інвалідів відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21.03.1991 №875-ХІІ [7], тощо.

3. Відшкодування шкоди, пов'язаної з втратою застрахованими особами заробітної плати або відповідної її частини під час виконання трудових обов'язків, надання їм соціальних послуг у зв'язку з ушкодженням здоров'я, а також у разі їх смерті здійснення страхових виплат непрацездатним членам їх сімей. Згідно зі ст. 173 КЗпП України шкода, заподіяна працівникам каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням трудових обов'язків, відшкодовується у встановленому законодавством порядку [3].

Так, відповідно до ст. 9 Закону України «Про охорону праці» «відшкодування шкоди, заподіяної працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я або у разі смерті працівника, здійснюється Фондом соціального страхування від нещасних випадків відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», в якому в ст. 21 передбачено ряд соціальних послуг та виплат, які зобов'язаний надати Фонд, це: 1) своєчасно та в повному обсязі

компенсувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я або в разі його смерті, виплачуючи йому або особам, які перебували на його утриманні: а) допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю до відновлення працездатності або встановлення інвалідності; б) одноразову допомогу в разі стійкої втрати професійної працездатності або смерті потерпілого; в) щомісяця грошову суму в разі часткової чи повної втрати працездатності, що компенсує відповідну частину втраченого заробітку потерпілого; г) пенсію по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання; д) пенсію у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання; є) допомогу дитині, яка народилася інвалідом внаслідок отримання вагітною жінкою травмування на виробництві або професійного захворювання. Така дитина вважається застрахованою до 18 років або до закінчення навчання, але не більше ніж до 23 років; 2) організувати поховання померлого, відшкодувати вартість пов'язаних із цим ритуальних послуг відповідно до місцевих умов [9].

Таким чином, на основі вищевикладеного, можемо виокремити такі основні функції загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання: компенсаційна, профілактична, реабілітаційна. Але слід зауважити на тому, що найбільш розвиненою є компенсаційна функція, яка проявляється в системі соціальних виплат, на які було звернено увагу вище, проте не менш важливу роль мають профілактична та реабілітаційні функції.

Список використаних джерел

1. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования. М., 1998. 624 с.
2. Коваль О.П. Модернізація системи соціального страхування в Україні: аналіт. доп. К., 2014. 38 с.
3. Кодекс законів про працю України. Закон України від 10.12.1971 №322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Додаток до №50.
4. Кречотень І.М. Проблеми розвитку системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні. *Вісн. Хмельниць. нац. ун-ту. Серія. «Економічні науки»*. 2015. №4(1). С. 80-84.
5. Лушников А.М. Право на существование как социально-правовая категория. *Роль социального обеспечения в решении проблемы бедности и совершенствование методики преподавания права социального обеспечения: материалы Всероссийской научно-практической конференции*. М., 2004. С. 78-87.
6. Надточій Б. Соціальне страхування чи соціальне забезпечення? Погляд з позицій системи прав, установ та принципів. *Україна: аспекти праці (укр.)*. 2003. №1. С. 31-35.
7. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Закон України від 19.11.1992 №2801-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. №4. Ст. 19.
8. Прилипко С.М. Право на пенсійне забезпечення та його реалізація в умовах

ринкової економіки. *Право України*. 2003. №2. С. 45-48.

9. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності. Закон України від 23.09.1999 №1105-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №46-47. Ст. 403.

10. Про затвердження Вимог до технічного стану тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, сільськогосподарської техніки, інших механізмів. Наказ Міністерства аграрної політики України від 06.05.2009 №316. *Офіційний вісник України*. 2009. №41. С. 53. Ст. 1381.

*Новіков Ю.Ю., магістрант 2-го року підготовки,
спеціальність «Соціальна робота»,*

Вінницький інститут Університету «Україна».

Науковий керівник: Давиденко Г.В., д.пед.н., професор,
Вінницький інститут Університету «Україна»

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

THE PERSPECTIVES OF REFORMING OF THE SOCIAL POLICY IN UKRAINE

Анотація. В статті визначено перспективні напрямки реформування соціальної політики України на основі здійсненого аналізу зарубіжних моделей соціальної політики.

Ключові слова: соціальна політика, соціальні програми, моделі соціальної політики, перспективи реформування.

Abstract. The article outlines the perspective directions of reforming of the social policy in Ukraine on the basis of the analysis of foreign models of social policy.

Keywords: social policy, social programs, models of social policy, perspectives of reformation.

Постановка проблеми. Перехід України до ринкових відносин, її інтеграція до світової економічної системи, зміни у політичній сфері потребують нових підходів до розуміння соціальної політики та перспектив її розвитку. Саме тому для ефективних національних перетворень важливим є аналіз та використання досвіду інших країн, врахування досягнень, обмежень та динаміки розвитку існуючих моделей соціальної політики економічно потужних країн і практики реалізації соціальних програм, теоретичне обґрунтування вибору адекватної моделі соціальної політики.

Характерною особливістю сучасного етапу розвитку світу є відхід від усталених форм економічної, соціальної, гуманітарної політики. Відбуваються